

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese cate 3 cóle pe luna si costa 2 fr. v. a. pentru membrii asociatiunei, éra pentru nemembrii 3 fr. Pentru strainatate 4 fr. cu porto postei. Abonamentulu se face numai pe cate 1 anu intregu. — Se abonéza la Comitétulu asociatiunei in Sibiiu séu prin posta séu prin dd. colectoru.

Nr. 24.

Brasiovu 1. Decembre 1868.

Anulu I.

Scólele elementarie in Franci'a.

Voindu a impartasi aici cateva liniamente despre starea scóleloru elementarie, séu cumu le mai dicu, comunali, din Franci'a, dorimu a preveni pe bunulu lectoriu, ca astadata nu avemu de cugetu a'i propune nu sciu ce modele de scóle francesci, dupa care se ne luamu si noi romanii, imitandu pe franci, precumu îi imitamu in o miie alte casuri si lucruri, ci tocma din contra, scopulu nostru pentru astadata este, cá se invetiamu, cumu se scapamu déca se póte, de unu reu mare, de care mai trage inca si poporulu Franciei.

Istori'a Franciei ne invétia, cumca in acelu statu pana la revolutiunea din 1790 se aflá cateva milióne de ómeni, carii necumu se fia avutu alte cunoscintie mai intinse si folosítorie, dara nu sciaá nici macaru unu Tatalu nostru, nici macaru se'si faca cruce; cu alte cuvente: o parte mare a poporului petrecea in orbia spirituala si selbatacía completa, pentruca luminile care se latísera pana atunci prin intenderea literaturéi francesci inca si preste o parte mare a claseloru mai inalte din tierile Europei meridionale si apusene, acasa in Franci'a inca nu apucasera nici decumu a strabate in diosu la poporulu dela orasiéle mici si dela sate. Acelea lumini inse nici ca putea se strabata, éra caus'a era, pentruca sufletu de omu nu ingrijise, pentru cá acelea clase de poporu nu numai se invetie ceva carte, ci cá se sí castige gustu si placere la lectura, ba se'i simtia chiaru necesitatea ei. Clerulu era prea indestulatu ca are poporu numerosu, carui se'i administre sacramentele, éra incatu pentru

sciinție si cunoscinție, apoi elu tienea ceea cê tiene pana in dio'a de astadi partea cea mai mare a clerului din Turci'a, ca adica Ddieu nu va intreba pe ómeni la judecat'a cea de apoi, ca ce au sciutu si cate scóle au absolvitu, ci ii va intreba numai, ca ce au crediutu si ce au facutu. Preste acésta clerului i se pareá, ca este chiaru lucru periculosu a duce pe poporu la scóla, ca-ce invetiandu'lu carte, ii dai ocasiune de a citi si carti, alu caroru coprinsu ar loví in articlii credinției. Incatu pentru aristocratia vechia a Franciei, apoi ea mai nicairi si nici odata nu voise a sci de invetiarea si luminarea poporului, pentruca ea avea trebuinția de vite incaltiate, éra trebuinția ómeniloru luminati prin sciinția nu voiá se o recunósca. Éra curtea? Oh, acesteia nu'i remanea nici unu minutu liberu spre a mai reflecta vreodata si la animalele cuventatórie, care se ocupá cu agricultur'a si cu profesiunile mici, din cauza ca miile de placeri lumesci, care se incubasera in Parisu, cumu si cabalele politice si diplomatice ii rapea totu tempulu vietiei. Asia se facú, ca poporulu proprie disu, pana la revolutiune remase orfanu, abrutitu, despretiuitu.

Camu de 75 de ani incóce unele regime din cate isi succesera in Franci'a, s'au adoperatu a face tóte cate le stetera prin putinția, pentru cá fiii si ficele poporului se invetie carte; adica ministeriulu de instructiune, séu cumu îi dicu francii, „Ministère des bonnes intentions,“ au intrebuintiatu pentru instructiunea publica toti banisiorii, cati au mai remasu din gur'a armatei si a flotei, din mai multe revolutiuni si resbóie, care au costatu miliarde. Atat'a si mai multu nimicu. De cativa ani incóce dn. Duruy, ministrulu instructiunei publice, isi puse tóta silinti'a, pentrucá se se introducea in tóta Franci'a instructiunea sí obligatoria, si gratuita, adica cá parintii se fia constrinsi sub pedepse a'si da pruncii la scóla, fara inse cá se li se céra vreo tacsá scolastica. De atunci se conscriu in fiecare anu sute de mií scolari si scolaritie cu obligatiune de a cerceta scólele comunali. Óre inse sí cercetéza acei prunci scólele intru adevéru? Óre atatia sunt tinerii in scóle, cati si in tabelele substernute ministeriului? Departe, fórte departe. Lasamu ca instructiunea obligatória nu se póte introduce ca bunu resultatu, din cauza ca tacsele scolastice de cate 1 ½, pana la 2 franci (80 cri v. a.) pe luna mai sunt sustienute cu destula rigóre, pentruca statulu inca totu n'are bani pentru scóle de acelea, dar apoi mai sunt si alte pedece grele, care se lungescu in calea culturéi poporului si care merita a fi cunoscute.

Noi le vomu reproduce aici dupa descrierile unui barbatu, carele ocupanduse cu specialitatea economiei nationale, tocma pentru acestu scopu mai petrecù si estempu cateva septemani in diferite provincii ale Franciei. Acelu barbatu afla, ca scólele elementarie din Franci'a in o parte mare a ei mai stau inca fórte reu, si éca pentru ce.

1. O mare fractiune a poporului Franciei nu cunósce de locu limb'a francésca, din cauza ca in Franci'a resariténa se vorbesce limb'a germana, in cea apuséna limb'a bretóna, éra in cea meridionala limb'a provinciala (provençale.*). In acelea provincii bietii copilasi invétia limb'a francésca cá si cumu aru invetia oricare alta limba straina, séu mai bine, ei nu o invétia nici decumu, pentruca de fric'a ei fugu dela scóla, éra cei carii o invétia érn'a, o uita éراسi var'a, si asia se alegu cu tempulu perdutu, prin urmare cu nimicu, pentruca sunt fórte pucini aceia, carii din tempu in tempu parasindu'si loculu nascerei, cu pucinu ce au invetiatu in scól'a elementaria, se affe indemnu spre a cerceta cine scie unde, vreo scóla curatu francésca, asiediata intre locuitori, carii vorbescu limb'a francésca. De aici urméza curatu, ca poporulu eterogenu nu trage nici unu folosu din scólele, care i se facu in alta limba. Din acésta cauza pre catu cultur'a in cetatile mari ale Franciei este ajunsa la culme, pre atatu poporulu tieranu este remasu cu totulu intru intunecime, éra anume in provinci'a Bretagne locuitorii sunt atatu de aviliti, incatu vecinii loru din Normani'a ii numescu porci („Ces cochons“) pentru scarnavi'a si necurati'a, in care traiescu ei cá si oricare altu poporu necultivatu. De altumintrea afara de bretoni mai sunt inca si alte fractiuni de popóra, care sunt degradate curatu la starea animaleloru, cu care si petrecu la unu locu, bunaóra cá si in Poloni'a.

Ce invetiamu din acestea? Invetiamu, ca a voi se introduci cate o limba universala, facéndu sila naturei omenesci, insémna a voi se tieni pe popóra intregi in brutalitate si intunecime perpetua.

2. O mare pedeca intempina instructiunea publica tocma si in caracterulu poporulu francescu dela tíera, adica dela sate. Unic'a nesuintia a saténului in Franci'a este, a'si aduna bani, pentrucá mai tardíu se'si póta cumpara pamentiele. Pentru

---

*) Acésta este unu dialectu, carele se crede a fi fórte apropiatu de limb'a nóstra si pe carele filologii nostrii voru avea a'lu studia la faci'a locului, catu tiene dela Lionu pana la Marsili'a.

acestu scopu elu se lipsesce de orice placere a vietiei. Tieranulu din Franci'a e in stare se petréca cu nevast'a si cu pruncii sei in cea mai mare necuratía, se se imbrace in fléndare, se manance odata pe dí, decatu se cheltuésca din ceea ce si-a pusu elu in capu, cá se adune in bani gat'a pana la anulu nou. Omenii de asemenea caracteru nu'ti dau o singura centima cá tacsá scolastica, prin urmare nici ca 'si trimitu pruncii la scóla. Tieranii inse ti-o si spunu verde, ca ei scól'a o tienu de unu lucru cu totulu netrebuintiosu, cu carele pruncii isi perdu timpulu indesiertu, pentruca ce invétia érn'a in 4—5 luni, uita var'a totu; preste acésta unele lucruri ce se invétia la scóla, li se paru a fi numai nesce secaturi, precumu unele si sunt in adeveru, candu sistem'a e blastemata si metodulu ticalosu cá vai de elu, precumu se mai intempla si pe airea.

3. Trebuie se scimu, ca in Franci'a in mani'a tuturoru revolutiuniloru, confiscariloru de un'a si a desiobagiriloru de alta parte, proprietatile mari, numite odinióra latifundia, érasí s'au imultitu fórte tare.

Proprietarii mari au trebuintia mare de bratia multe, de aceea o parte mare a mosiei o dau sateniloru in arenda, inse, nu numai pe bani, ci si pentru díle de lucru. Deci, ori candu e vorb'a de scóle elementarie si primarie, totudeaun'a proprietarii cei mari se opunu dicéndu: „Déca voi dati pe proletari la scóla, cine se cultive pamenturile nóstre? Copiíi cará merge la scóla, nu mai vreu se scie de munca. Scól'a destépta in prunci ambitiuni, care trecu preste sfer'a conditiunei loru, de aceea ei invetiandu la scóla, dupa cativa ani parasescu satele si se tragu pe la orasia, pentrucá se traiésca mai bine si se castige mai multu. Atunci apoi de unde se luamu noi muncitori? Mai in scurtu, tieranulu se remana tieranu, moijiculu moijicu, se nu invetie nimicu. De asi scí eu, ca arendasii séu maierii mei isi dau pruncii la scóla cu altu scopu, decatu este scopulu de a invetia rugatiunile, pentrucá se se póta cumincea la anii destinati spre acésta, indata 'i asi scóte de pre mosiia mea.“

Acestea si asemenea cuvete se potu audí de o suta de ori din gurile proprietariloru. Apoi sciutu este, ca din nouaspredece milióne suflete, cate traiescu in Franci'a din agricultúra, numai vreo patru milióne isi au proprietatile loru mari, midiolocii, mici si mitutele, éra celelalte 15 milióne siedu pe mosiile altora, séu lucra cá proletari, avendu numai cate o cascióra ticalósa, séu nici atat'a, ci siedindu cu plata in cate o

saracfa de chilióra straina. Apoi acestea clase de ómeni de unde se aiba bani, cá se mai platésca si tacse scolastice?

Scólele elementarie aru putea prospera in Franci'a, séu si ori unde airea, numai prin introducerea instructiunii obligatorie si gratuite. Ei dieu, dar aceea costa bani multi. Dupa unu raportu ministerialu mai nou, numai cladirea de scóle satesci bune ar costa pe imperiu preste dóua sute milióne franci. Ce? 200 milióne franci pentru scóle satesci! Da, nesmintitu. Preste acésta platile anuali la o óste de vreo trei-dieci mii docenti, séu asia numiti dascali, luate cu unu minimum numai de cate 800 franci, facu 24 milióne franci pe anu. Inse pentrucá se tieni scóle cumu se cade, se mai ceru alte 24 mil. la conservarea si administrarea loru prin directori, inspectori scl. scl. Apoi unui imperiu, carele se tiene pe pitioru de res-boiu permanentu, carele abia e indestulatu cu armata de 800 mii, cu 10 mii tunuri si cu o flota formidabila, nu'i mai remanu bani inca si pentru scóle elementarie.

Dupa tóte acestea urméza de sine, cá cineva se intrebe: Bine, dara clerulu Franciei nu face nimicu pentru scólele comunali? La acésta se póte da respunsu pre scurtu asia: Clerulu Franciei in locu se fia deslegatu, este mai virtosu legatu prin concordatulu galicanu inchiaietu intre Pap'a si Napoleonu I. la a. 1801. Clerulu galicanu nu se póte amesteca in afacerile instructiunii publice fara scirea si concesiunea statului. Preste acésta clerulu Franciei nu mai dispune de acelea avutii colosali, de care dispusese elu pana la revolutiunea din 1790, care l'au redusu la conditiunea de astadi, onesta, moderata, éra nu mai multu imbuibata, precumu fusese mai nainte. Inse tocma se dispuna clerulu preste ori cate avutii, elu ar face pentru instructiunea publica totu numai catu facuse pre candu dispunea de multe milióne, adica ar face atata, pre catu ilu suferé doctrinele sale si pre catu l'aru suferí proprietarii cei mari, cu carii nu'i da man'a se se strice in favórea plebei.

G. Baritiu.

Discursu

tienutu de dn. Iosifu Popu in adun. gen. din Aug. 1868.

(Fine.)

II. Cultur'a viteloru.

Acést'a trebue se fia asia de vechia cá si agricultur'a. Bibli'a numesce in acelasi locu pre Cainu agronomu, unde nu-

mesce pre Abelu unu vieriu. Voru fi observatu ómenii, cumca unele din animale suntu mai casnice si nu fugu dinaintea loru in paduri. Lanós'a óie, capr'a si vac'a laptósa, camil'a cea neostenita si calulu buiestru voru fi fostu celea dinteiu animale, cu cari s'a inpretenitu. Omulu a sciutu incetu incetu se afle, cumca acestea animale intr'o forma séu alt'a ii suntu folosítóre, si asia a ingrigitu de inmultirea loru, portandule de intr'unu locu intr'altulu, dupa cum aflá pasciunea pre sém'a loru. Cu catu i se inmultiá turm'a, cu atat'a mai desu trebuia se si schimbe locuinti'a; vedi bine, famili'a pecurariului trebuia se i urmeze acolo, unde o chiamá laptele celu dulce, ce'lu castigá din ugerele incarcate ale capreloru, oiloru si vaciloru sale.

Mutarca acést'a o aflamu si acuma la arabi, si poporatiuni intregi ducu inca si acuma asia numita viétia „nomada.“

Cultur'a viteloru inca a statu la popórele vechi in onóre mare. Cu aceea se ocupau si regii cu fiiloru. Davidu a fostu dusu dela turm'a sa la tron.

Cultur'a viteloru inca 'si are urmarile sale pentru omenime. Comunicatiunea continua cu vitele, l'a condusu pre omu, la unele inventiuni folosítóre. Elu a vediutu, cumca cutare animalu, candu este bolnavu, manca óresicare érba si éta ca se insanatosiédia. Candu se bólnavea pecurariulu si famili'a sa, cercá si elu cu acelea erburi, si éta ca se insanatosia. Astfeliu se puse fundamentulu sciintiei medicalc. De alta parte multe daruri spiritali, cu cari a indiestratu natur'a pre omu, au ramasu la pecurariu nedesvoltate; elu este condamnatu, cá se vietinésca de parte de alti ómeni, fara viétia sociale, in comunicatiune numai cu animale neratiionali. In fiacare tienutu pecurariulu a remasu unu strainu, tóta ocupatiunea sa se indreptá numai la atat'a, catu se'si póta nutri vitele si famili'a, se'si faca unu cortu, pre carele se 'lu póta lesne transmútá in altu locu, si lipsele lui erau acoperite asia, catu lips'a nu l'a silitu, cá se faca si elu ceva inventiuni.

Viétia separata si fara activitate a lucratu apoi spre amortirea spiritului si a trupului, asia catu si astadi intre pastorii de vite, aflamu ómenii cei mai trandavi, dara si cei mai multi intunecati.

In Europ'a s'a latitu cultur'a ómeniloru atatu de tare, catu poporu nomadicu numai in partea meridionale a Rusiei, pre riulu Volg'a, se mai póte aflá. Se afla inse turme de acestea calatórie in numeru mare prin desierturile Africei si ale Asiei. Asupr'a acestoru ómeni, cari se numescu pre sine „fii desier-

turiloru“ viéti'a neinfrenata, cu libertatea atatu de tare conlucra, incatu ei considera cetatile cá nisce temnitie, si nu potu pricepe, cum s'a dejositu omulu la atat'a, catu se'si inchida libertatea intre ziduri. Dara si popórele nomade au cate unu conducatoriu in fruntea loru: Emiru, Scheik, Sultanu, Chanu si altmintrelea numitu. Elu are respectu intre densii, de comunu pentru aceea, ca-ci acela este intre ei conducatoriulu, care are si turmele celea mai mari. Tóta supremati'a densului se reduce la atat'a, ca elu este conducatoriulu loru in navaliri de rapire, elu pléca dinteiu cu turmele sale si elu 'si asiédia mai anteiu cortulu unde a aflatu pasiune noua. Dreptu de a demanda nu posiede; fiacare din nomadii consoci se tiene egalu indreptatitu la tóte cu densulu. De alta parte inse fiacare capu de familia este rege intre ai sei; pre acest'a, de regula pre celu mai betranu, 'lu considera membrii familiei de capu alu loru. Acest'a constitutiune a nomadiloru se numesce „patriarcale,“ pentruca la patriarhii din testamentulu vechiu o aflamu in form'a cea mai desvoltata.

Inmultirea si inprascierea ómeniloru au condusu pre unii in atari locuri, cari nu erau corespundietórie nici pentru agricultura, nici pentru cultur'a viteloru, ca-ci tienutulu 'lu acopeau paduri nemarginite, ce cuprindeau in sine o multime de animale mari si mici, cari impleau tienutulu de sunetulu sberatoru sale.

Lips'a la facutu pre omu cutediatoriu, a luat la mana arm'a sa, a intratu in paduri si s'a facutu venatoriu

III. V e n a t u l u .

In vechime carnea animalcloru se mancá cruda si sangele loru se intrebuintiá de beutura, éra pelea neprelucrata servia de vestmentu, si erá superbu venatoriulu inbracatu in pelea tigrului, câ-ci semaná unei féra atatu de selbatica. Ocupatiunea sa cea mai placuta remase venatulu. 'Si inbunatati arm'a si cugetá la deosebite viclenii pentru d'a se face domnu preste férele selbatiche. Ici stá ascunsu cu arm'a sa in dosulu stancei, cá se'i vina animalulu neobservatu la mana, colo alungá animalulu mai fricosu preste munti si vali cu arm'a sa in mana, éra de sangerosulu seu lucru affá repausu in pesceri, pre cari se pare ca natur'a lea gatitu de locuintie pentru féra si persecuatorii loru. Pre candu pre alti ómeni i a condusu emigratiunea la riuri si mari, unde 'si alinau fómea cu pescii prinsi din sinulu apelor.

Si acuma se mai afla popóra, cari traiescu numai din venatu si pescaritu, si se mai afla popóra, cari mananca carnea cruda. Dintii acestor'a fiindu nestricati prin mancari calde pregatite prin maestrii, suntu asia de ageri, catu rodu mai usioru carnea cruda, decum ródemu noi carnea férta.

Viéti'a acést'a selbatica a avutu urmarile sale in istori'a genului omenescu.

O viéti'a nestatornica si selbatica face pre omu cruðu si innadusiesce in elu tóte indemnurile mai nobile ale sufletului. — Durerea si suferintiele altoru ómeni nu'i atingu inim'a, fiinduca in elu este tempita tóta compatimirea catra alte fiintie, invetiatu cu uciderea si sangerarea animaleloru.

Elu nu cunósce odichn'a si liniscea vietiei casnice. Popórale venatórie suntu asia de selbatice si nesociale, dupa cum suntu animalele selbatice. Domnirea preste animalele selbatice le face superbe si neinfrenate, ele cauta la alti ómeni numai cá la nisce animale subordonate puterii loru. Popórale selbatice, cumu ne invéti'a istori'a, de cate ori au emigratu din padurile loru, pre unde au potutu ajunge, au facutu din alti ómeni sclavi. Ei nu cunoscú alte desfétari, decatu beuturi nemesurate si jocuri desfrenate.

O viéti'a cá acést'a nu numai nu cultiva darurile sufletului innascute cu omulu, ci 'lu duce la o selbatecía generale, carea se afla inca si astadi la unele popóra ale pamentulúi.

Pre tiermii de catra resaritu ai Australiei ambla si acuma locuitorii nudi (goli) fara de nici unu vestmentu. Totu ornamentulu loru este atata, ca 'si brasdeza trupulu cu nisce pamentu rosiiu, facendu pe pele deosebite figuri. Dar fiinduca atari figuri se stergu, au aflatu altii inventiune mai minunata. Figurele le taia in pelea copilului cu cutítulu si ungu bresdele cu vreo buruéna, asia catu pre langa torturi infiorátorie castiga aceea, ca figurele acelea de pre pele nici odata nu disparu. Cá se fia mai frumosi, 'si trecu prin sgarciulu nasului cate o bucata de metalu, de osu ori lemnu frumosu, ce substitue cerceii femeiloru nóstre. Vestmintele ce le dau europenii din mila, le primescu, le cercetéza cu deamenuntulu, apoi le arunca, câ-ci tienu de unu lucru in contra etichetei, de a'si acoperi cu ceva trupulu.

In Mecsico s'au aflatu ómeni, cari 'si ungu intregu trupulu cu miere selbatica si apoi 'si lipescu de pele pene de papagalu si de alte paseri frumóse, vrendu a se asemená acestor'a. In astfelu de toalete jóca ei in ciopóra si fórte bucurosu aru sburá

si in aeru, déca 'si ar putea imprumutá dela paseri si aripele. Acestia au mai mare aplecare catra paseri, cá catra alte animale; de animalele selbatice fugu pre arbori, ale caroru ramuri le servescu si de culcusiulu de nópte; aici 'si afla ei desfatate intre paserile cantátóre, pre cari le ajuta in ciripitu.

In peninsul'a Labradoru, in partea de m. nópte a Americi, a fostu inspaimentátórea datina, ca fetiorulu omórea pre inbetranitulul seu tata, cu man'a sa propria, indata ce nu mai putea luá parte la venatoriá. Ei tieneau acest'a de unu servitiu umanu, productu alu amórei fiiesci, si nu se puteau mirá destulu, cumu afla europenií ast'a fapta de crudela. Ce'i mai multu, s'au aflu popóra selbatice, cari prindiendu inimiculu 'lu omorau si 'lu mancau cá o delicatetia.

Asia de tare póte decadé omulu in selbatecia, ca-ci darurile cari lea inlocatu Ddieu in trupulu si inim'a sa, nu le póte cultivá.

Elu sémana dupa unu istoricu unei gradini, in carea cresce numai buruéna, déca lipsesce man'a cultivatória a gradinariului.

IV.

Poporulu romanu se ocupa numai cu dóua din acestea economii: cu agricultur'a si cultur'a viteloru (lasandu la o parte pre cei pucini ce se ocupa si cu cultur'a mineloru).

Cultur'a viteloru la poporulu nostru se duce in legatura cu agricultur'a asia, catu totu agronomulu cresce si vite. La poporulu nostru, candu vorbesci despre cultur'a pamentului, poti pe dreptu se intielegi amendóua acestea ocupatiuni.

Deci poporulu nostru din stravechime se ocupa totu cu economi'a de campu, aceeași la acela este inca mai numai in starea primitiva.

Man'a cultivatória a gradinariului i-a lipsitu. Acést'a lipsa i-o suplinesce inse asociatiunea transilvana pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Acést'a póta in firm'a sa „si cultur'a poporului romanu.“ Spre acésta cultura trebuie se 'si indrepte ea si atentiunea principale. Acolo unde amu remasu mai indereptu, acolo ne trebuie si ajutóriele celea mai urginte spre a poté inaintá.

Caus'a ca poporulu nostru a remasu in cultur'a de campu indereptulu altoru popóra, a fostu preste tóte sistem'a feudala. Elu nu'si poté lucrá loculu la tempulu seu, ca erá silitu, cá puterea bratiului seu se o aplica la lucrarea pamentului stapanitoriloru sei, si acésta atunci, candu campulu seu cerea lu-

crulu celu mai urginte. Afara de acést'a i lipsa si indemnulul cá se'si cultive mai bine pamentulu, decatu erá de lipsa, cá se'si susticna viétia sa si a loru sei, dupa ce sciea, ca si productele lui se dieciuescu pre sém'a aceleuia, pentru carele asuda in tempulu celui mai urgentu lucru de campu. Starea agromica a tieraniloru romani sub feudalismu se ilustra indestulu prin urmatoriulu citatu, din o petitiune a tieraniloru moldoromani indreptata catra divanulu ad hoc: „Holdele celea mari si intinse (ale boieriloru) se facu frumóse si manóse, ér candu treci pre langa pamenturile nóstre, ti se rumpe inim'a; ogórele ne remanu in peragena, papusioiulu (cucurudiulu) se innéca in buruiana si remane necoptu, de-lu bate bruna; celu boerescu asiediatu de noi in cosiere, siedu cá aurulu de frumosu. Candu da frigulu, candu bate crivetiulu, candu ne bate nevoi'a, ne ducenu de ne rescumperamu insusi munc'a nóstra, cá se ne chranimu copiii cu densa.“ Éra intr'altu locu: „Boulu, vac'a, munc'a osteneleloru nóstre nu sciamu de suntu ale nóstre; puiulu si gain'a, laptele dela gur'a copiiloru nostrii de multe ori cu nedreptulu ni s'au luat.“

Asemenea stare a avutu tieranulu si la noi.

Tieranii, dupa cumu dice Papiu Ilarianu in istori'a Romaniloru din Daci'a superiora, despoiati de drepturi, de pamentu, supti, seraciti, acoperiti de intunereculu nesciintiei, apoi prin oprirea prin lege de a'si dá copii la scóla, fara nici unu prospectu in venitoriu, nu cugetá la alta, decatu cá se'si póta trage viétia de pre o di pre alta. In urma nu le remase alta, decatu acea resemnatiune desperata: „asia amu apucatu.“

Numai cultur'a intelectuale si industriale 'lu va poté desbaierá pre poporulu nostru dela acestu „asia amu apucatu.“

Aici trebue se'si implinésca si asociatiunea nóstra datorinti'a sa principale, cu cultur'a poporului.

Poporulu nostru s'a facutu domnu preste pamentulu seu, trebue invetiatu, cum se'si 'lu folosésca, cá se póta trage castigu din proprietatea sa. Sciintiele agromice ne lipsescu cu totulu. Dara ne lipsescu si scólele agromice!!

Numai atunci ne vomu scapá economi'a de campu din starea ei primitiva, candu in fiecare scóla satésca se voru propune elementele sciintieloru economice, candu invetiatorii poporali voru sci face cunoscute prunciloru de tieranu, celea mai de lipsa regule agromice in scóla, candu in institutelle nóstre pedagogice se vor cresce nu numai dascali buni, dara si agricultori practici, candu la fiecare institutu de invetiamentu

se va propune in modu corespundietoriu si economi'a de campu cá ssciintia. Candu vomu poté trimitte elevi cu stipendia pe la institutele celea mai de frunte agronomice din Eùrop'a, si vomu poté dá stipendia de calatoria, cá se póta practisá elevii nostrii pre la celea mai destinsse economii de modelu. (Muster-wirtschaften.) Candu vomu poté infintiá reuniuni agronomice spre latírea ssciintieloru economice, spre desteptarea emulatiunei si indemnare spre primirea metódeloru celoru mai practice de agricultura; spre introducerea celoru mai bune instrumente economice, plante si a celoru mai folosítóre rasse din animalele casnice s. a.; candu vomu poté bateru impreuna cu adunarea generale a asociatiunei, éra infintianduse, sub reuniunile proiectate in comitetulu asociatiunei, cu fiacare adunare tienutale, cate o espusetiune de producte, manufacte si fabricate economice, din totu felulu de animale din economi'a de vite; si vomu poté dá premii pentru desteptarea emulatiunei între economii nostrii de campu; in fine candu vomu poté dispune preste institute agronomice si economii de mustra.

Dé Ddieu, cá tóte acestea dorintie se ni se implínésca fara intardiere. Am disu.

Clusiu, in 22. Augustu 1868.

Iosifu Popu,
jude sing. comitat.

Conferintie literarie in Bucuresci.

Citim in Trompet'a Carpatiloru:

„In fine betranulu limbei si alu literaturéi romane Ioanu Eliade Radulescu, se investmenta cu tog'a demnitatii sale si ese acolo unde'lu chiama datori'a sa.

Erá si timpulu betrane veteranu alu limbei si alu literaturéi romane! pentruca barbari'a cotropise de tóte partile acésta limba frumósa si dulce, ce a transmisu Tibrulu Danubiului, Itali'a Romaniei. Erá timpulu se te scuturi de unde te namolisera sfaramatorii romanitatii si ai frumosului romanismului, se incingi fruntea ta cu ceea ce te-a predestinatu celu ce te-a trimisu, si se lupti pentru aperarea faptei tale.

Eptagenarulu n'are timpu se astepte, si dupa fine nu mai avé cine se lupte pentru aperarea rezultatului osteneleloru tale!

Esi la lupta, domnule Eliade, armatu cu bunulu simtiu si cu geniulu dumitale, si suntemu convinsi, ca vei isbuti se se faca doue lucruri: se se mai imprastie strainismulu dela vétr'a romanismului, si se se mai dea si unu aventu mai nobile lite-

raturei romane, decadiuta sub jugulu absolutismului si alu tu-toru imoralitatiloru cari decurgu din absolutismu.

Publicamu cu cea mai viua placere acésta adresa, ce ne trimite dn. Ioanu Eliade Radulescu:

„Domnule redactoru!

Se dîce dela unu timpu incóce, ca este necesitate de un'a unificare a limbei nóstre romane, si eu credu ca si domnea-vóstra recunósceti cá si mine, ca acésta parere nu este asia de justa, candu toti romanii amu avutu si avemu aceeași limba, de si modificata dupa epoce si spontaneu de toti romanii ce au vorbit'o si au scris'o.

Unificarea limbei ecsista dela inceputulu ei cá si unitatea natiunei, pentruca:

1) Romanii din tóte epocele si din tóte cuprinsurile s'au intielesu cu atata intre sine, cu catu din disgratia multi popoli ai Europei nu se intielegu, de si facu parte din aceeași natiune.

2) Biseric'a romana, administrati'a, legislati'a, judecatoriele s'au servitu cu aceeași limba, ce a intieles'o poporulu pretutindeni.

3) Cartile ce s'au scrisu si s'au tiparitu dupa timpu de barbati ce s'au destinsu in cariera litereloru, cuprindu aceeași limba intielésa de populu.

4) Foile publice nu vorbesçu decatu limb'a ce o pricepu cetitorii.

Se vede dara, ca nu e nici un'a nevoia despre unificarea limbei nóstre, ca-ci un'a a fostu si este din proprietatile ei de a se modificá dupa timpi, nu prin teorie scolastice, ci prin cei ce se distingu prin operele loru, prin fapte.

Éra déca s'ar cere vreun'a uniformitate órecare, acést'a se simte imperiosu, nu in limba, ci in modulu de a o scrie cu literele pure romane séu latine.

Cei ce s'au ocupatu cu studiulu limbei romane si 'i au cunoscutu geniulu si natur'a ei, aceia intr'unu singuru modu au scris'o, ori din cate cuprinsuri se afla, pre candu scria cu literele greco-romane séu bizantine, si in aceleasi modu o scriu si astăzi cu literele pure romane.

Éra de este vreun'a diferentia intre scriitorii nostrii, acést'a nu ecsista decatu cá la tóte natiunile; instruitii adeca scriu cu ortografi'a tradicionale si lasata pre natur'a si ratiunea limbei, neinstructii scriu cumu potu si ei cá si la alte natiuni; éra inovatorii scriu cumu voiescu.

Noi nu ne putem ocupa de cei din urma, nici de cei de a dou'a categoria.

Este inse vorb'a de o adunare si intelegere de barbati, ce 'si au petrecutu viéti'a cu pén'a in mana si au dotatu limb'a cu carti, si scriu spre luminarea publicului prin jurnale, si facu sacrificiuri spre a tiparí acele carti si a sustiené acele jurnale? Acést'a in adeveru ar fi de doritu.

Limbele s'au desvoltatu spontanu de popolii respectivi, ce le-au vorbitu, si s'au cultivatu numai de barbati, ce le-au dotatu cu opere meritóric. Teoriele scolastice nu le-au adusu nici unu folosu.

Dupa mine in epoc'a actuale, in prim'a linia barbati cei mai competenti, si cari aru avé si dreptulu si datori'a de a se aduna in conferentie spre a decide modulu celu mai rationale, mai practicu si mai unitariu de a se scrie limb'a, suntu barbati actiunei literarie, adeca redactorii fóieloru publice si autorii si traducatorii opereloru dramatice. Acestia vorbescu si scriu limb'a curente si unitaria a natiunii.

Recunoscându din esperientia acestu adeveru si rapedíle folóse ce ar resultá dintr'insulu, cutediu, domnulu meu, a me adresá la barbati ce strabatu carier'a ce amu strabatutu si eu in cateva diecimi de ani atatu cu foi publice, catu si cu opere dramatice si formarea teatrului nationale.

Cu asemenea barbati speru, ca in pucine si satisfacatóric conferentie vomu avé cu totii impreuna cele mai fericite rezultate.

Cate se voru decide in asemenea conferentie, pre data se voru si publicá prin tóte diurnalele capitalelor Bucuresci si Iasi spre sciinti'a si judecarea natiunii intrege.

Candu diurnalistic'a si scen'a voru adoptá acelasi modu unitariu de a scrie limb'a dupa natur'a ei, multiamirea natiunii va fi generale, si acésta legitima asteptare va deveni o realitate cu atatu mai curendu, cu catu ca la acésta misiune voru veni ómenii cei mai competenti si mai practici.

Iéu déra cu mare sperantia curagiu d'a me adresá mai anteu la domneavóstra, domni redactori ai tutoru fóieloru publice si la dd. membrii comitetului directiunii teatreloru, cá apoi dinpreuna cu totii se putemu invitá pre barbati ce au elaboratu si au dotatu limb'a romana cu scrisele domniei loru.

Atunci inchianduse o adunare de toti barbati cei mai competenti si mai practici din capitala, din partea tutor'a se va hotari, cumu se va afla de cuvintia cate o conferentia dóue,

pre septemana, si astfeliu in vreo diece dóuesprediece sidintie se voru desbate pucinele cestiuni, in care s'ar para ca este órecare divergentia de opiniuni, in modulu numai de a se scrie limb'a, éra nu si de a o paralisá séu impedecá din cursulu seu naturale.

Spre usiurarea operatiuniloru in conferintie am si elaboratu o programa pre scurtu cuprindietórie de cestiunile mai importante, despre care se cuvine a se ocupá adunarea si care credu ca va impacá tóte opiníunile. Numele*) acestoru cestiuni séu propuneri se va putea adaogi de dd. membrii adunarii, déca unele s'au trecutu cu vederea.

In urm'a acestoru consideratiuni si sperantie cutediu a te rugá, dn. redactoru, cá in duminec'a viitória, la 10 ale curentei la 3 óre p. m. se binevoiesci, pre deoparte a face, cá unulu séu mai multi din dd. redactori ai pretiósei domniei tale fóie se poftésca a asistá la acésta prima adunare, si a representá in conferintie onorabilulu vostru redactoriu, éra pre de alta parte a face se se ofere unu locu in colónele fóiei domniei-vóstre acestei amicale si respectuóse invitatiuni.

Adunarea se face in focariulu teatrului nationale.

Cu acésta ocasiune me simtiu fericé, domnulu meu, a te asigurá despre stim'a si destins'a mea consideratiune, cu care am onóre a fi alu domniei tale cu totulu devotatu

I. Eliade R.

PS. Se alatura si schiti'a programei cestiuniloru, ce au a se propune, desbate si decide in conferintiele adunarii.

Dupa unu historicu pre scurtu despre cumu s'a scrisu limb'a romana in diverse epoce, atatu cu litere greco-romane séu bizantine, catu si mai in urma cu cele pure latine, se voru pune inainte cestiunile urmatórie:

I. Ce suntu sistemele si ce este ortografi'a si cacografi'a sistemelor.

II. Definiti'a ortografiei si in ce consista acést'a. Definiti'a va servi apoi de base, séu cá unu principiu in debaterile si decisiunile adunarii.

III. Sistem'a fonetistiloru si a etimologistiloru. In genere inteligenti'a natiunii este séu nu, in favórea celoru moderati?

IV. De va predominá parerea celoru moderati, adeca concordarea fonetistiloru cu etimologistii, atunci pana unde, si

---

*) Aici se pare a fi eróre de tipariu, in locu de numerulu.

unde se cuvine a observá fonetic'a si etimologi'a? si in casulu acest'a din urma, cuvine-se a se adoptá alfabetulu intregn latinu, séu a proscie cateva litere?

V. Este vreo diferentia între etimologia si derivatiune?

VI. Despre duplicarea consóneloru. Adoptarea séu respingerea depinde dela principiulu adoptatu, adeca dela celu etimologicu, séu dela celu esclusivu foneticu.

VII. A se ficsa finalele vorbeloru declinabili din finalele celoru nedeclinabili.

VIII. Despre l ce se imóie in i si celu care se schimba in r. — Aci se va tractá si despre n si r ce se imóie in i.

IX. Despre u finalu si scurtu. — Terminatiunile in e, in iune — celé in a elenice. Despre finalele in oru séu oriú. Cuvine-se adeca a dice: directoru, profesorú, séu directore, profesore, séu directóre, profesóre cá sóre, séu directoriu, profesariu? Despre u si i finali, déca mai este necesitate a li se suprapune semnulu scurtarii.

X. Despre finalele barbare, cá ornicu, alnicu, usiu, esiu etc.

XI. Despre solecismi si barbarismi si care le este diferenti'a?

XII. Déca solecismii si barbarismii potu servi de modelu.

XIII. Déca esceptiunile se potu luá de mintile sanetóse dreptu regule generali.

XIV. Déca se cuvine intr'un'a adevérata ortografia a se ficsá modulu scrierii homonimeloru?

XV. Cu unu cuventu, déca adoptandu literele pure romane, se cuvine a cacografiá cu acestea, candu parintii nostri cu cele bizantine au sciutu ortografiá?

Aceste cestiuni, cumu si altele ce se voru mai afla de cuviintia a se propune in adunare de fiecare membru, cele mai multe suntu de o natura atatu de evidente, incatu in intrebare insusi se afla si deslegarea séu responsulu, fara a mai avé nevoia de nici un'a desbatere.

Desbatenduse déra, care mai multu, care mai pucinu, dupa natur'a loru, aceste cestiuni, si decidenduse, se voru si publicá prin foile publice, reprezentate de membrii adunarii spre sciinti'a si judecarea natiunii, fara a fi obligatórie pentru nimeni; ca-ci: Adevéru este datoriu a convinge; éra nu a se impune.

C l i o.

(Continuare).

E Diplomatario Illustr. D. Com. Josephi Kemény de Valachia.

- Anno
- 1212 Valachia olim Cumania. Cod. Dipl. Tom. I. pag. 10.
- 1318 Valachiae Princeps habet jus ad Helthau, ibid. pag. 174.
- 1369 Layk Vajvoda. Reg. Arch. T. III. p. 19.
- 1428 Valachiae Bellum. Supl. Cod. Dipl. Tom. III. pag. 105.
- 1492 Moldaviae Vajvoda Stephanus. Reg. Arch. T. IV. p. 130.
- 1493 Valachiae Vajvoda Kalagyor. Supl. C. D. T. V. p. 129.
- 1498 Valachia pertinet ad Hungariam, ibid. Supl. C. D. T. V. p. 195.
- 1503 Stephanus & Bogdan Moldaviae Vojvodae. Reg. Arch. Tom. IV. p. 130, 131, 132.
- 1504 Bogdan Vojvoda Moldaviae possidet Küköllövár. C. D. T. IV. p. 117.
- 1507 Pax cum Valachis. Supl. Cod. Dipl. Tom. V. pag. 245.
- 1508 Radul Vajvoda, ibid. Supl. Cod. Dipl. Tom. V. pag. 355, 356.
- 1510 Moldavia ramus Hungariae, ibid. pag. 345.
- 1510 Michnea occiditur ibid. p. 345. Ejus vidua & filius p. 376.
- 1524 Valachia provincia Hungariae. Supl. Cod. Dipl. Tom. VI. pag. 101.
- 1553 (ante) Petrus Moldaviae Vajvoda possidet in Transsilvania pagos. Cod. Dipl. Tom. IV. pag. 451.
- 1556 Alexander Moldaviae Vojvoda. Supl. Cod. Dipl. Tom. VII. pag. 127.
- 1574 Vide „Adversaria historica“ Com. Jos. Kemény.
- 1594 Valachia & Moldavia. Supl. Cod. Dipl. Tom. VIII. pag. 376, item 1599 pag. 410 & 418 bis.
- 1598 Stephani Moldaviae Vojvodae Vidua. C. D. T. VI. p. 237, 239.
- 1611 Valachiae Vojvoda Sorban. C. D. T. VII. p. 35, item 1612 p. 44.
- Valachiae Princeps Constant. Sorban. Reg. Arch. Tom. III. pag. 226.
- 1631 Gabriel Mogila Valachiae Princeps, Reg. Arch. Tom. III. pag. 372, item 1632 pag. 238.
- 1633 Valachia Principis Gabrielis Mogila uxor Elisabetha Zolyomi. Codicis Dipl. Tom. VI. pag. 341.
- 1649 „Rex Joannes Casimirus Poloniae Praemisliensem Episcopatum Zamoscio Episcopo Valachiae Ordinis Praedicatorum familiae s. Dominici contulit;“ ita Laurentius Rudavski in Historia Poloniae Varsaviae 1756. in Folio pag. 43.
- 1674 Boërones Transalpinenses. Cod. Dipl. Tom. IX. pag. 196.
- 1696 Valachiae Principes aedificaverunt olim in signum alicujus felicitatis praelii Templum Valachorum Coronae. Vide Ms. „Historica relatio Missionis S. J. coronensis“ ad an. 1696.
- 1699 Valachiae Principis favor in Jesuitas, quos sibi mitti petit. Vide in eodem Ms. ad a. 1699.
- 1700 Valachiae Principis Nepos educatur p. Jesuitam Coronae, ibid. ad an. 1700.
- 1713 Valachiae Princeps Georgius Cantacuzenus Jesuitarum Coronensium patronus, vide ibid. ad an. 1713.
- 1716 Princeps Valachiae Maurocordatus capitur. Vide Adversaria Historica Com. Jos. Kemény ad a. 1716.
- 1718 Captivus Maurocordatus per Steinville libertati restituitur et cessi per pacem Passarovicensem 5. Districtus Valachiae veniunt in possessionem Caroli VI. Vide „Adversaria Historica“ Com. Jos. Kemény ad an. 1718.

1719 Valachiae Principatus proventus camerales ita plane administrabuntur, sicuti Transsilvaniae, et quidem sub uno eodemque Perceptore generali. f. 6. 1719.

1719 Relatio circa bona pure fiscalia in Valachia f. 13 1719.

† Valachia conjuncta maneat Regno Hungariae. Vide „Notiones historicas“ Com. Jos. Kemény ad an. 1613.

De Valachia & Moldavia olim Hungariae subjecta.

Vide Eder in Felmer pag. 123. 146 & 185—188; item.

Vide Pray „Dissert. in armales veteres,“ pag. 134 item.

De Insignibus Valachiae, in Ungarisches Magazin, I. pag. 365—373 item III. pag. 198.

Fragmenta descriptionis Valachiae austriacae, auctore Friderico Schwany de Springsfeld, habentur in Ungr. Magaz. III. pag. 179—201.

Valachia olim pars Hungariae. Vide Fejér Cod. Dipl. T. IX. Vol. II. pag. 1 in nota.

Commentarios Georgii Pray de jure Hungariae in Valachiam edidit Fejér, Budae 1837, signanter pag. 107, — ubi pag. 201—206 habetur etiam Cathalogus chronologicus Vajvodarum Valachiae.

(Va urma).

Nr. 230—1868.

Protocolulu siedintiei ecstraordinarie a comitetului asociat. trans.

tienuta in 2. Septembrie c. n. a. c. sub presidiulu Rev. dn. vicepresiedinte Ioane Hanni'a, fiindu de facia dd. membrii ai comitetului: Il. sa dn. consil. aulicu Iacobu Bolog'a, Il. sa dn. consil. gubern. Pavelu Dunc'a, Il. sa dn. cons. de finantie Petru Manu, dn. senatoru Petru Rosc'a, dn. adv. dr. Ioane Nemesiu, dn. secret. Il. Ioane V. Rusu si dn. red. Nic. Cristea.

§. 96. Rev. dn. vicepresiedinte arata, că la ordinea dilei se afla raportulu comisiunei insarcinate in siedinti'a trecuta a comitetului cu esaminarea concurselor intrate la comitetu pentru cele 3 stipendie de cate 150—200 galbeni, create din partea societatiei „Transilvani'a“ din Bucuresci; deci poftesce pre dn. referinte respectivu a raportá in acestu objectu.

Il. sa dn. consil. gubern. si membru alu comitetului cá referintele comisiunei numite, aduce la cunoscintia, ca la susu mentionatele stipendia au incursu 9 concurse si ca comisiunea esaminandu cu scrupulositate respectivele documente si aducândule in combinatie cu regulamentulu prescisu din partea societatiei „Transilvani'a,“ 'si-a procuratu acea convictiune inbucuratória, că mai toti acei tineri concurenti, afara de doui insi, carii n'au satisfacutu pre deplinu conditiuniloru prescise, in puterea documenteloru sale celoru recomandabile, aru meritá a se recomandá onoratei societati „Transilvani'a,“ inse totusi, fiindca stipendiale pentru care s'a scrisu concursu sunt numai 3, asia comisiunea alegându dintre concurentii buni pre cei mai distincti, a aflatu cu cale a propune comitetului pentru

recomandare pre urmatorii 3 concurenti, anume: pre Alecsiu Dragosiu, juristu absolutu, cu calculii de eminentia din tóte objectele, pre Ioane Lapedatu si Nicolau Cocorada, ambii absoluti in gimnasiulu de statu in Sibiiu si maturisati cu prece-
lentiea.

Luanduse la discussiune propunerea comisiunei si esami-
nanduse din partea membrilor de facia cu tóta seriozitatea
testimoniale si aclusele concurentiloru: il. sa dn. cons. aulicu
Iacobu Bolog'a se afla motivatu a face alta propunere, cá a-
deca Alecsiu Dragosiu, carele a absolvatu deja drepturile, de
si recunósce cu bucuria frumosulu lui progresu in sciintiele
juridice, totusi fiinduca se afla deja aplecatu cá scriitoriu la
unu asesoru judecatorescu romanu in Clusiu, se se lase afara
chiaru si din punctulu de vedere alu economiei nationale si
se se recomande altulu in locu'i, cá cu modulu acest'a se se
póta ajutá alti tineri, carii inca nu'si au finitu carier'a studia-
loru; deci propune din partesi a se recomanda la numitele sti-
pendia tinerii concurenti: Ioane Lapedatu, Nicolau Cocorada
si Ioane Bozocea, carii au produsu testimonia de eminentia.
Propunerea dn. consiliariu mai fù spriginita de alti doui mem-
brii ai comitetului.

Din contra dn. secretariu II. partenesce opiniunea comi-
siunei cu atatu mai vîrtosu, cu catu ca tinerulu concurentu
Alecsiu Dragosiu cá juristu dandu dovedi de unu progresu
atatu de eminentu, e de lipsa si de interesu, cá se i se dea
ocasiune a'si perfectioná si mai departe talentele sale eminentu.
In fine presidentele dupa mai indelungate si serióse debateri
punendu mai anteu la votisare propunerea comisiunei,

se primesce cu majoritate de 4 catra 3 voturi, deciden-
duse a se recomanda pentru impartasirea cu stipendiale
cestionate tinerii concurenti Alecsiu Dragosiu, Ioane Lapedatu
si Nicolau Cocorada. Era il. sa dn. consil. Iacobu Bolog'a
reservandu'si dreptulu a'si da in scrisu opiniunea sa motivata,
se decide, cá aceea se se acluda la acestu protocolu si se se
inainteze la comitetulu societatiei „Transilvani'a“ dimpreuna cu
celelalte concurse si documente respective intrate la comite-
tulu asociatiunei.

Cu aceste siedinti'a comitetului inceputa la 10 óre se in-
chiae la 11 1/2 inainte de amiadi.

I. Hannia mp.
vicepresiedinte.

I. V. Rusu mp.
secret. II.

Nr. 237—1868.

Protocolulu siedintiei comitetului asociatiunei trans. rom.

ținute în 15. Sept. c. n. a. c. sub presiđiulu ecs. sale dlui presiđinte Lad. Basiliu Popu, fiindu de facia Rever. dn. vicepresiđ. Ioanu Hannia și dintre membrii comitetului: il. sa dn. cons. aulicu Iacobu Bolog'a, il. sa dn. cons. gub. Pavelu Dunc'a, il. sa dn. cons. gub. Eli'a Macelariu, il. sa dn. cons. de finantia Petru Manu, dn. sen. Petru Rosc'a, dn. adv. dr. Ioanu Nemesiu, dn. prof. și parochu Zachari'a Boiu, dn. I. V. Rusu secret. II., dn. capit. și cassariu alu asoc. Const. Stezariu, dn. prof. și controloru alu asoc. (m. supl.) Ioane Popescu, dn. redactoriu și bibliotecariu alu asociat. (m. supl.; Nicolau Cristea, dn. avocatulu dr. Racuciu (m. supl.) și dn. parochu în Vizocn'a (m. supl.) Ioane Popu.

§. 97. Ecs. sa dn. presiđinte esprimandu'si bucuri'a, ca impregiurarile 'i-au concesu a poté presiđa la acésta siedintia, saluta pre membrii adunati ai comitetului, éra acestia 'și dau expresiune bucuriei și reverintiei sale catra dn. presiđinte prin unu „se traiésca“ întreitu.

Ceea ce se însémna spre sciintia.

§. 98. Dn. cons. gub. Eli'a Macelariu aduce la cunoscinti'a comitetului, cumca dn. cassariu în pensiune Gabriele Vaida 'i a predatu 2 obligatiuni urb. trans. în valóre de 210 fr. v. a. și strapunendu resp. oblig. în faci'a siedintiei, dlui cassariu alu asociat. propune, cá numitululu dn. oferitoriu conformu §lui 6 p. 1 din statute se se dechiare de membru fundat. alu asoc.

Conclusu. Comitétulu luandu spre imbucuratória sciintia ofertulu dlui Gabr. Vaida, 'lu dechiara de membru fundatoriu alu asoc., insarcinandu pre secret. în conformitate cu conclusulu adun. gen. dela Gherl'a p. XXIII pos. 2) a'i trimite dipl. resp. Totuodata considerandu starea precaria a sanatatiei dn. oferinte, carele de mai multu timpu se afla patimindu, crede comit., ca'i va face o surprindere placuta, déca prin doui membrii trimisi đin sinulu seu 'i va face cunoscuta bucuri'a și multiunit'a sa; deci insarcinéza cu implinirea acestei misiuni în numele comitet. pre dd. consiliari Pavelu Dunc'a și Petru Manu.

§. 99. Ecs. sa dn. presiđinte arata, ca se afla la ordinea dilei impartasirea protocolului adunarei gen. a asoc. ținute la Gherl'a în 25 și 26 Aug. a. c. c. n., deci poftesce pre secret. II., cá se dé cetirea numitulului protocolu.

Secret. II. luandu cuventulu, incunoscintiéza, ca protocolulu fiindu camu lungu de vreo 11 cóle, đin respect. economisarei timpului, a aflatu de bine a face unu estrasulu fidelu, în carele se cuprindu tóte acele concluse ale adun. gen., cu a caroru esecutare e insarcinatu comitetulu; deci róga pre comit.,

cá se binevoiésca a se dechiará, déca mai voiesce a se ceti intregu protocolulu, séu numai in estrasu.

Comitetulu decide a se dá cetirea estrasului din protocolu facutu de secret. II., cu atatu mai vîrtosu, cu catu ca protocolulu intregu se va publicá in fói'a asoc. catu mai curendu.

§. 100. Secret. II. premitiendu, ca conclusele adun. gen., a caroru sciintia si efectuire atingu pre com. se incepu numai dela punctulu XVI alu protocolului, cetesce conclusulu coprinsu in acestu punctu pos. 2), care suna astfelu: „cu privire la scri-sórea bancei gen. de asiguratiune reciproca „Transilvani'a,“ prin care se róga de presidiulu asoc., cá prin influinti'a sa si anume prin asoc. trans. se binevoiésca a midiuloci, cá poporulu romanu se participe la acehu asediamentu in interesulu seu propriu, adunarea gen. decide, cá asoc. trans. prin membrii sei se staruíésca a familiarisá intre poporu banc'a de asiguratiune „Transilvani'a.“

Acestu conclusu alu adun. gen. se ié spre sciintia.

§. 101. Se dá cetire concluseru adun. gen. cuprinse in punctulu XVII., combinatu cu punctulu XX., prin care adun. gen. pentru esaminarea propunerilor coprinse in disertatiunea dlui secret. gub. Lad. Vajda, carea tractéza despre: „necesitatea de a dá espresiune solena recunoscintiei pentru fundatorii de scóle etc. si de a conlucrá spre radicarea starei materiale a poporului,“ a decisu compunerea unei comisiuni din membri-asoci. aflatori cu locuinti'a in Clusiu, unde se afla si dn. propunetoriu, cu insarcinarea, cá in contengere cu resp. dn. propunetoriu se elaboreze unu proiectu in acestu obiectu si se'lú asterna viitórei adunari gen. spre pertractare si decidere. Totuodata din partea adun. gen. de membrii comisiunei numite se alesera dn. protopopu Ioanu Pamfiliu, dn. secret. gub. Sam. Porutiu, dn. jude sing. Iosifu Popu, dn. adv. Alecsiu Popu si dn. concipistu gub. Petru Nemesiu si de suhstituiti dn. asesoriu Leontinu Popu si dn. proprietariu Lazaru Baldi.

Conclusu. Comitétulu decide, cá conclusulu amentitu alu adun. gener. se se impartasiésca dloru membrii ai comisiunei prin dn. protopopu si colect. asoc. in Clusiu Ioanu Pamfilie.

§. 102. Se cetesce conclusulu coprinsu in p. XVIII, prin carele in urm'a raportului comisiunei insarcinate din partea adunarei cu incassarea tacselu delu membrii vechi si inscrierea membriloru noui, adunarea luandu spre inbucuratória sciintia sum'a incassata, care face cu totulu 1501 fr. 50 cr., totuodata

decide, cá comitetulu se ingrijésca a provedé cu resp. diplome pre membrii noui fundatori si ordinari.

Conclusu. Secretariulu se insarcinéza a espedá membriloru noui resp. diplome.

§. 103. Se cetesce conclusulu compusu in p. XIX, prin carele adunarea in urm'a raportului comisiunei insarcinate cu censurarea socoteleru cassei si cancelariei asoc. decide, cá dn. capit. si cassariu alu asoc. Const. Stezariu pentru ecsactitatea sa si neobosit'a diligentia in ducerea protocóleloru fondului asociat., se i se esprime recunoscinti'a, ér' in privinti'a licuidarei speseloru de calatoria ale oficialiloru asoc. pana la Gherl'a si indaraptu, care facu 82 fr. 20 cr., se se urmeze conclusulu comitetului asoc. din 19. Augustu 1868 § 93.

Conclusu. Se ié spre sciintia, éra esolvirea speseloru de calatoria a oficialiloru asoc.. care facu sum'a de 82 fr. 20 cr., se asemnéza prin acést'a la cass'a asoc.

§. 104. Se cetesce p. XXI din protoc. adun. gen., prin carele pe bas'a raportului comisiunei insarcinate cu proiectarea bugetului pre an. asoc. 186⁸/₉, se statoresce bugetulu preliminariu alu asoc. si totuodata se resolvéza unele petitiuni incurse la adun., in urma se mai dau unele indreptaria, urmande pre viitoriu din partea comitetului la elaborarea proiectului de bugetu asternandu adunarei gen.

a) Bugetulu asoc. pre an. 186⁸/₉, se statoresce in urmatoarele positiuni:

Pos. 1) 200 fr. remuneratiunea secret. II., inse cu acea observare, ca adunarea necunoscéndu inmultirea afaceriloru acestui deregatoriu alu asociat. pentru ostenelele lui, i aduce multiumita publica.

Pos. 2 si 3) Onorariulu unui iuristu aplicatu cá scriitoriu in cancelari'a asoc. 100 fr., ér spese de cancelaria 200 fr.

Pos. 4 si 5) Doue stipendia de cate 100 fr. pentru ascultatorii de drepturi afara de patria, si 80 fr. stipendiu pentru unu ascultatoriu de drepturi in patria.

Pos. 6) Unu stipendiu de 300 fr. pentru unu ascultatoriu de politehnica.

Pos. 7) Doue stipendia de cate 300 fr. pentru ascultatorii de filosofia si profesori de gimnasia.

Pos. 8) Doue stipendia de cate 330 fr. pentru agronomisti.

Pos. 9) Doue stipendia de cate 50 fr. pentru gimnasisti.

Pos. 10) Doue stipendia de cate 50 fr. pentru studenti la scól'a reale.

Pos. 11) Ajutoriu de 50 fr. pentru unu sodalu, carele voiesce a se face maiestru, si doue ajutoria de cate 25 fr. pentru doi invetiacei de meseria, carii au a se face sodali.

Pos. 12) Doue premia de cate 25 fr. pentru acelaia, cari pana la adun. gener. prosima voru dovedi, ca au prasitu celu pucinu 200 oltoi prensi.

Pos. 13) 100 fr. pentru spese extraordinarie si bibliotec'a asoc. computandu si spesele aceste si supererogatulul anului trecutu de 4 fr. 44 cr. v. a.

Pos. 14) 400 fr. remuneratiunea secret. I. pentru redactiunea fóiiei asoc.; sciendu inse adun., ca acésta remuneratiune nu este potrivita fatigieloru puse de dn. redactoriu G. Baritiu, ér venitele asoc. pentru presente nu érta asemnarea unei sume mai cuvenite, esprime dn. secret. I. si redact. G. Baritiu cea mai ferbinte recunoscientia pentru ostenelele puse in interesulu binelui asociat. Totu in legatura cu acestea, adun. decide subventionarea fóiiei asoc. din bugetulu asociat.

b) La propunerea comisiunei bugetarie adunarea decide asupr'a urmatoriiloru petitiuni incurse la aceeasi si anume:

1) Rogarea dinpreuna cu documentele acluse alu docentelui din Boosu, Petru Gram'a, carele a cerutu a se impartasi cu unulu din premiele de cate 25 fr. defipte pentru prasitorii de oltoie, se indrépta la comit. spre esaminare.

2) Rogarea agronomistului Georgie Ventila, carele au cerutu a i se urcá stipendiulu avutu, dela 330 fr. la 450 fr., s'a respinsu.

3) Rogarea gimnasistului Adamu Sirlincanu, pentru unu stipendiu de 50 fr. s'a recomendatu considerarei comit. cu o-casiunea inpartirei stipendialoru.

c) In urma adunarea incredintiéza comit. spre urmare intru facerea proiectulu de bugetu pre anii viitori, indreptariale propuse in anului trecutu de comisiunea bugetaria, tiparite si in „Transilvani'a“ la fói'a 179.

Comit. luandu in ordine la discussiune positiunile si dispositiunile specificate mai susu, sub lit. a) 1—14 incl.; lit. b) pos. 1 si 2, si lit. c) cu privire la fiacare din acele, decide precum urméza:

a) In privinti'a celoru cuprinse sub lit. a) pre 1—3 atingátorie de remuneratiunea secret. II, a scriitoriului de cancelaria si a speseloru de cancelaria, se decide asemnarea esolvirei aceloru sume, la cass'a asoc. in rate treilunarie.

b) In privinti'a celoru cuprinse sub lit. a) si anume pos.

4, 5, in privinti'a stipendialoru pentru iuristi in patria si afara de patria; pos. 7) pentru doi ascultatori de filosofia; pos. 8) numai pentru unul din stipendiale pentru agronomisti, (celualaltu fiindu impartitu din anulu trecut); pos. 9) doue stipendia pentru gimnasisti; pos. 11) ajutoriu pentru unu sodalu de meseria si doue ajutorie pentru invetieceii de meseria, dupa ce secret. II. observéza, ca aceste stipendia si ajutorie fiindu libere, din motivulu considerarei acelei inpregiurari, cá acele se se póta impartí inca cu inceputulu anului scol. 186⁹/₉, in urm'a dispositiunei presidiale, s'a datu la concursu inca in 8. Sept. a. c., comit. acésta procedere aprobanduo din parte'si o luà spre scientia; ér cu privire la cele cuprinse totu sub lit. a) pos. b) relativu la unu stipendiu pentru unu ascultatoriu de politechnica, pos. 8) numai pentru unu stipendiu pentru agronomistu, si pos. 10) pentru stipendiale defipte pentru studentii dela scólele reali, de órece tenerii impartasiti si in an. scolast. trecut cu acele stipendia au satisfacutu pre deplinu conditiuniloru recerute, comit. in conformitate cu conclusulu seu din 17. Sept. a. tr. se afla indemnatu a decide, ca acei teneri si anume Dionisiu Radesiu, ascultatoriu de politechnica la univers. din Vien'a cu 300 fr., Georgiu Ventila ascultatoriu de agronomia la Ung. Altenburg cu 330 tr. si Iosifu Masimu ascultatoriu la scól'a reale din Sibiiu si Constant. Popovicinu ascultatoriu la scól'a reale in Brasiovu, ambii cate cu 50 fr., se se lase si pre a. scol. 186⁹/₉ in usuarea avutelor stipendia, cu indatorirea de a produce la comit. cu finea fiacarui semestru dovedile sale despre progresulu facutu in studia, si totuodata se se dea la cas'a asoc. asemnatiunea necesaria pentru esolvirea acestoru stipendia in rate trimestrali pre langa cuitantie vidimate de directiunile resp.

c) In privinti'a celoru cuprinse sub lit. a) pos. 14) si anume in privinti'a remuneratiunei secret. I. cá redact. fóii'a asoc. se decide asemnarea aceleia la cass'a asoc., si totuodata comit. si va tiené de o placuta datoria a aduce la cunoscienti'a dlui secret. I. conclusulu adun. gener., prin carele i se exprima cea mai ferbinte recunoscientia pentru ostenelele puse in interesulu binelui asoc. prin luarea asupra'si a sarcinei de red. alu fóiei „Transilvani'a.“

d) Cele cuprinse sub lit. b) pos. 1, 2 si 3 relative la petitiunile incurse la adun. gen. si cele sub lit. c) relative la indreptarile indigitate, comitetulu decide esecutarea acelor'a conformu concluselor amentite mai susu a adunarei gener.

Bibliografia.

Ne luamu voia a reflecta pe amicii istoriei nationale, cum-
ca tom. III. din

ARCHIV'a ISTORICA A ROMANIEI

de B. Petriceiu-Hajdeu inca se afla in manile publicului si
cوپrinde in partea sa cea mai mare documente pastrate in
un'a séu alt'a din limbele slave, incependu dela 1466 inainte.
Despre planulu acestei archive citimu in prefati'a tomului III.
acestea:

„Dupa planulu, ce si-a formulatu deocamdata redactiunea, in acestu
alu treilea anu alu esistentiei sale, „Archiv'a Istorica“ va publicá mai cu
deosebire diferite acte si relatiuni slavóne, importante pentru trecutul Ro-
maniloru si necunoscute pana acumu istoriciloru nostri: in acestu modu ea
nu va mai face, cá pana acumu, unu feliu de concurentia altoru publicatiuni
de acestu genu, ocupate cu reproducerea actelor si relatiuniloru, scrise in
limbele occidentale, a caroru cunoscentia e mai respandita.

Documentele de acésta ultima specia, precumu acele latine, italiene,
germane, franceze etc., ne voru servi numai intr'unu modu secundariu, adeca
intru catu ele vor puté fi necesarie pentru a ilustra prin notiie obscuritatea
séu ambiguitatea documenteloru celoru scrise in diferite dialecte slave si
carii voru formá insasi basea publicatiunei.

Pe de alta parte de si camer'a legislativa, afara de „Archiv'a istorica,“
mai prevede si o alta publicatiune oficiala, menita a da la lumina in specie
documentele adunate si conservate in arhivele statului, totusi pana a se puté
realisá dorit'a prevedere, onor. ministeriu alu instructiunei publice, spre a nu
se perde unu timpu pretiosu, binevoi a acorda acésta placuta sarcina totu
redactiunei nóstre, autorisandune a alege si a publicá din armarielu archive-
loru statului documentele cele mai interesante, atatu slave, precumu si ro-
mane si a mai complecta acésta mina dupa putintia prin alte documente
inedite, ce se voru gasi in posesiunea particulariloru.

Astufeliu tomulu alu 3-lea alu „Arhivei Istorice,“ in urm'a intielegerei
cu onor. ministeriu alu instructiunei publice, care pune tóta bunavointi'a po-
sibila pentru prosperarea acestei publicatiuni, va cuprinde:

Documente romane inedité si totu feliulu de acte si relatiuni slave, ne-
publicate séu netraduse pana acum'a in limb'a romana, importante pentru
trecutul nationalu, si carii dupa trebuintia voru fi insocite de comentarii,
prefaciuni séu note.

Bucuresci, 20. Aprile 1867.

B. Petriceicu-Hajdeu.

ERATA. In Nr. 23 la pag. 566 lini'a 15, a remasu afara o linia
intréga, prin care intielesulu se alterá. Deci se se citésca asia: „. . . ma-
ni'a ceriului prin o furtuna a nimicitu tóta speranti'a ostenelei sale. Asia
'si pune speranti'a in Dumnedieu etc. etc.